

Комплексна структура інноваційного потенціалу підприємства

Трансформування світової економіки під впливом соціально-економічних та науково-технічних змін не могло не відзначитись на загальному розвитку постіндустріального суспільства. Формування нової концепції економічного зростання сьогодні базується на глибокому розумінні необхідності постійного пошуку можливостей для активізації діяльності підприємства. Створення, а точніше грамотне використання таких можливостей в умовах ринкової дестабілізації, представляє собою одне з основних досягнень економіки країни та визначає її конкурентоздатність на світовому ринку.

Входження на нову стадію розвитку ознаменувалося безпрецедентним захопленням інформаційно-комунікаційними та високими виробничими технологіями лідерських позицій у боротьбі за конкурентні переваги у мінливому ринковому середовищі. Науково-технічний прогрес жорстко утвердився в якості найважливішого чинника економічного росту та зайняв основні позиції на шляху формування високо розвинутої економіки. У відповідності з сучасним мисленням під конкурентоздатністю розуміють не тільки можливість в умовах вільної конкуренції виробляти товари та послуги, що задовольняють запитами світового ринку та забезпечують добробут держави, а й здатність створювати конкурентні переваги та реалізовувати їх в умовах далеких від ідеальної конкуренції.

Основною тенденцією розвитку сучасної економіки постає її розширення та поглиблення процесів глобалізації. Економічна відкритість країн, формування єдиного фінансового ринку та інформаційної мережі, лібералізація режимів торгівлі створюють численні можливості для швидкого входження в світові інтеграційні процеси, але використовувати їх можуть лише високо розвинуті та технологічно озброєні країни. Стратегічний підхід до конкуренції сьогодні передбачає створення конкурентоздатних переваг обумовлених не тільки макроекономічною політикою або показниками якості та кількості трудових ресурсів, природної сировини та капіталу, але й характером промислового середовища, ефективністю, з якою на рівні окремих підприємств та на державному рівні, використовуються потужності для виробництва товарів та послуг. Загострення конкуренції як на зовнішньому ринку, так і на внутрішніх ринках окремих держав спричинило необхідність пошуку нових методів підвищення конкурентоздатності, серед яких інноваційний розвиток зайняв безперечну лідерську позицію.

Ефективність функціонування та успішність розвитку підприємства значною мірою залежить від його інноваційної активності, розробки і просування на ринку нової продукції або послуги. Однак, як свідчить світова та вітчизняна практика, далеко не всі нові або оновлені товари успішно сприймаються ринком і стають запорукою подальшого розвитку підприємства. Якщо ж говорити про інновації в організаційній сфері підприємства, то кількість позитивних нововведень тут ще нижча. Здатність швидко та професійно використовувати ринкові можливості для активізації свого розвитку – прерогатива лише одиничних підприємств.

Основною запорукою ефективного введення інноваційних перетворень в ринкове середовище стає узгодження взаємодії інноваційного і виробничого потенціалу підприємства з ринковим. Під ринковим потенціалом розуміють [3, с. 60] спроможність ринку сприймати інновації певного типу і спрямованості. Інноваційний потенціал підприємства охоплює можливості впровадження досягнень науки та техніки у конкретні товари, здатні задовольняти запити споживачів. Поняття виробничо-збутового потенціалу є синтезуючим, бо визначає здатність ринкового потенціалу сприймати інноваційний потенціал підприємства, тобто спроможність підприємства розробити, удосконалити, виробити та успішно просувати інновації на ринку.

Виходячи з цього, можна підсумувати, що інноваційний потенціал є визначальним елементом для ефективного впровадження інновацій в ринкове середовище, що створює ядро успіху підприємства в процесі переходу на інноваційний шлях розвитку, а тому потребує ретельного дослідження.

Аналіз інноваційного потенціалу охоплює аналіз внутрішнього середовища підприємства в нерозривній єдності із впливом ринкової структури та інституціональної спроможності країни. Зазначена особливість формування інноваційного потенціалу робить вкрай важливим розуміння оцінки його впливу на загальну ефективність розвитку підприємства. Слід зазначити, що ця проблема наріжним каменем проходить через роботи багатьох вітчизняних та західних науковців, але остаточного категоріального визначення поняття інноваційного потенціалу, яке могло б стати загальноприйнятим, не існує. Теоретики та практики менеджменту виділяють дві основні лінії аналізу цієї проблематики, під впливом яких і формуються численні визначення цього поняття. Аналіз зазначених особливостей інтерпретації інноваційного потенціалу наведений у таблиці 1 (див. нижче).

Можна зробити висновок, що поняття інноваційного потенціалу повинне ув'язувати в єдину комплексну систему наявні ресурси підприємства, здатність ефективно ними управляти, враховуючи вплив зовнішніх умов господарювання, що включають в себе ринкову структуру, інституціональні спроможності країни, рівень досягнень науково-технічного прогресу та механізм інноваційного розвитку.

Таблиця 1.

Основні визначення інноваційного потенціалу

...як здатності до реалізації можливостей розвитку на основі інновацій		...як сукупності накопичених ресурсів, достатніх для розробки і впровадження інновацій	
Автор	Визначення	Автор	Визначення
Канигін Ю.М.	Система інтелектуальних, освітніх, кадрових, технологічних, технічних факторів, що визначають можливості створення і впровадження нових технологічних систем у суспільному виробництві	Громека В.І.	Єдність і взаємодія наукового, освітнього, управлінського і модернізованої частки технічного потенціалу
Джаїн І.О.	Сукупна здатність науково-технічних знань і практичного досвіду, які є в розпорядженні суспільства на даному етапі його розвитку	Еленурм Т.	Сукупність певних ресурсів і умов, необхідних для реалізації інновацій
Жолдак П.Г.	Відображає найважливіші якісні характеристики досягнутого рівня розвитку суспільного виробництва і може бути представлений трьома параметрами: освіта, наука, управління	Лузін А.С.	Стан гнучкості і адаптаційної здатності елементів господарюючого суб'єкта: організаційної структури, технології, організації праці, стилю управління та ін.
Галушко Є.С.	Характеристика спроможності промислового підприємства розробляти та впроваджувати нововведення згідно з необхідними якісними стандартами з метою адаптації до змін у зовнішньому середовищі	ЮНЕСКО	Сукупність усіх ресурсів країни, необхідних для наукових відкриттів, винаходів і технологічних новацій, а також вирішення національних і міжнародних проблем у галузі науки та технології
Лапін Є.В.	Разом з інформаційним потенціалом регулюють виробничі процеси, сприяють підвищенню продуктивності живої праці, ефективності використання предметів праці і енергетичних ресурсів, допомагають підняти рівень і ефективність технологій	Льїн М.С.	Система, яка забезпечує створення і впровадження у виробничу і соціальну практику науково-технічної інформації, яка потрібна для підвищення економічної і соціальної ефективності всіх сфер людської діяльності
Ілляшенко С.М.	Здатність до втілень досягнень науки і техніки у конкретні товари, спрямовані на задоволення запитів споживачів		

Підводячи підсумок, можна стверджувати, що інноваційний потенціал підприємства представляє собою узагальнюючу систему адаптаційної здатності наявних та потенційних ресурсів

підприємства, проєцюємих зовнішнім та внутрішнім середовищем його функціонування, в умовах інноваційного розвитку.

Розгляд інноваційного потенціалу підприємства як системної здатності до впровадження інновацій створює необхідність дослідження структурних елементів його формування. Слід зазначити, що існують досить різноманітні точки зору на структуру інноваційного потенціалу, а тому ця проблема і досі залишається відкритою. Деякі автори ототожнюють інноваційний потенціал підприємства з науково-технічним, інші представляють його як сукупність поодиноких елементів, не встановлюючи чіткого зв'язку між ними. Досвід вітчизняних науковців свідчить про виділення в складі інноваційного потенціалу досить синонімічних елементів. В своїх працях Громека В.І. розглядає наукову, освітню, управлінську та технічну складові. Структура інноваційного потенціалу Олдак П.Г. повторює названі елементи і включає в себе наукову, освітню, управлінську частини. Декілька іншою виглядає структура Ільєнкової С.Д. та Ільдеменова С.В., яка аналізує науково-дослідну, проектно-конструкторську, технологічну або техніко-технологічну, виробничу, комерційну складові. Інші автори поряд з зазначеним виділяють також такі елементи як науково-технічна інформація (Ільїн М.С.), маркетинг (Фатхуддінов Р.А., Гольдштейн Г.Я.), організаційна структура, організація праці, стиль управління (Лузін А.Є.).

Доцільність розгляду зазначених підходів до визначення складу інноваційного потенціалу підприємства підтверджується необхідністю формування в сучасних мінливих умовах стійкого конкурентноздатного суб'єкта господарського функціонування, здатного вкрай короткі терміни створювати та впроваджувати інноваційні конкурентні переваги.

Таким чином, для здійснення ефективного процесу управління інноваційним розвитком за рахунок використання інноваційних чинників можна запропонувати наступну комплексну структуру формування інноваційного потенціалу:

- організаційний потенціал
- кадровий потенціал
- науково-технічний потенціал
- інформаційний потенціал
- інвестиційний потенціал
- ринковий потенціал

Інноваційні перетворення вимагають від підприємства швидкої адаптації до зміни характеру впливу чинників внутрішнього та зовнішнього середовища. Подібні зміни передбачають обов'язкове перетворення структурних складових підприємства. При цьому одним з важливіших критеріїв ефективності інноваційного розвитку є адаптивність та гнучкість структури підприємства до зовнішнього та внутрішнього впливу.

Кадровий потенціал підприємства – центральний елемент його успішного розвитку. Перехід на інноваційний розвиток потребує здатності персоналу підприємства швидко адаптуватися до нових технологій, наукових розробок, реалізовувати нові організаційні та управлінські рішення. Кадровий потенціал визначає можливості генерації та сприйняття ідей, активізації креативного мислення, здатності до навчання. Його діяльність пронизує все підприємство і постійно взаємодіє з кожним структурним елементом інноваційного потенціалу. Кадровий потенціал, можна сказати, є ядром інноваційного потенціалу підприємства, який визначає рівень його готовності до інноваційних перетворень. Науково-технічна складова характеризує систему науково-дослідних та науково-технічних розробок, необхідних для „інноватизації” діяльності підприємства. Вона визначає технологічну гнучкість, оперативність переорієнтації виробничих потужностей для створення нового товару або модернізації вже існуючого; адже більш ніж 20 відсотків успішних інновацій на ринку представляють собою вдосконалення, трансформатизацію вже відомих товарів.

Питання інформаційного забезпечення ринкових досліджень, що спрямовані на пошук і добір варіантів інноваційного розвитку ринкових можливостей сьогодні є одним з найбільш актуальних. Наявність необхідної інформації як про предмет самого інноваційного рішення, так і про його наслідки може в значній мірі знизити імовірність помилки та на декілька рівнів підвищити можливість успішного інноваційного впровадження. Інформаційна складова покликана охарактеризувати інформаційну забезпеченість підприємства, ступінь повноти, точності і суперечливості інформації, необхідної для прийняття ефективних інноваційних рішень.

Наявність чітко окресленої інвестиційної стратегії розвитку традиційно вважається сильною стороною діяльності будь-якого підприємства, що розраховує закріпити свої ринкові позиції на достатньо тривалий час. Усі головні напрямки розвитку, передбачені загальною стратегією, повинні знаходити своє відображення в інвестиційній стратегії, яка представляє собою динамічний процес ресурсного забезпечення підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища. Сьогодні управління інноваційною діяльністю представляє собою управління розвитком ринкових можливостей, де інновації виступають як джерело розвитку, а інвестиції як джерело його ресурсного забезпечення. Отже варіабельність і гнучкість інвестиційного потенціалу, достатність інвестиційних ресурсів для реалізації проектів інноваційного розвитку, прийнятний виправданий рівень ризику інвестиційних рішень не можна залишати поза увагою.

Не дивлячись на сформованість внутрішнього потенціалу підприємства його гнучкість та стійкість в дестабілізованих ринкових умовах є низькою, якщо підприємство не володіє достатнім ринковим потенціалом. Ринковий потенціал є синтезуючим елементом структури інноваційного потенціалу, адже відображає ступінь відповідності інноваційних розробок потребам і запитам

споживачів, готовності ринку до сприйняття новацій підприємства, підтримки його інноваційної діяльності.

Виділені складові інноваційного потенціалу мають характеризувати ресурсне забезпечення підприємства і його спроможність до активізації та реалізації інноваційних можливостей. Чітка та зважена система управління інноваційним потенціалом повинна забезпечувати ефективний перехід підприємства на інноваційний шлях розвитку та стати запорукою підвищення конкурентоздатності в умовах дестабілізації ринкової економіки.

Література

1. Анискин Ю. Инновационное развитие на основе организационного потенциала компании / Ю. Анискин // Проблемы теории и практики управления. – 2006. – № 7 – с. 73-84.
2. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи : навчальний посібник / С. М. Ілляшенко. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2003. – 276 с.
3. Ильенкова С. Д. Инновационный менеджмент : учебник для вузов / С. Д. Ильенкова, Л. М. Гохбер, С. Ю. Ягудин. – М. : Банки и биржи ; ЮНИТИ, 1997. – 327 с.
4. Ілляшенко С. М. Менеджмент та маркетинг інновацій : монографія / С. М. Ілляшенко. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2004. – 616 с.